

ENGELLİ HAKLARI İZLEME ÇALIŞTAYI-RAPOR

4.12.2024

ENGELLİ HAKLARI İZLEME KOMİTESİ

Prof. Dr. Mustafa Kurt (Rektör Yardımcısı-Kurucu Üye)

Prof. Dr. Zehra Altınay (Başkan)

Prof. Dr. Nazım Serkan Burgul (Başkan Yardımcısı)

Prof. Dr. Dudu Özkum Yavuz

Prof. Dr. Fahriye Altınay

Prof. Dr. Nesrin Menemenci Bahçelerli

Prof. Dr. Kamil Seyrek İntaş

Prof. Dr. Mukaddes Demirok Sakallı

Doç. Dr. Aysun Beydola

Doç. Dr. Sezer Kanbul

Yrd. Doç. Dr. Delal Bozyel

Yrd. Doç. Dr. Kaan Uyar

Yrd. Doç. Dr. Ümran Duman

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Baykan

Yrd. Doç. Dr. Şahin Akdağ

Uz. İnci Genç

Giriş

Her yıl, engelli bireylerin haklarına dikkat çekmek ve karşılaştıkları zorluklara çözüm aramak amacıyla kutlanan “3 Aralık Dünya Engelliler Günü”; Yakın Doğu Üniversitesi’nde düzenlenen “Engelli Hakları İzleme Çalıştay” ile toplumsal duyarlılığın artırılması hedeflendi.

Yakın Doğu Üniversitesi Öğrenci Dekanlığı, Engelli Hakları İzleme Komitesi ve Toplumsal Araştırma Geliştirme Merkezi iş birliğinde düzenlenen çalıştay, birçok akademisyen ve sivil toplum örgütünün katılımıyla gerçekleşti. Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği (KTOÖD) Başkanı Günay Kibrit de yer aldı.

“Öğrencilerin Sesi: Kampüste Engelli Farkındalığı” temasıyla yapılan çalıştayda; Yakın Doğu Üniversitesi’nde eğitim gören hizmet öncelikli öğrenci sunum yaptı. Eğitim ve sosyal alanların özel gereksinimli bireyler için nasıl daha iyi düzenlenebileceğine değinen öğrenciler, kendi yaşamından örnekler vererek, engellerin aşılması için toplumsal farkındalık ve dayanışmanın altını çizdi. Rapor, Atatürk Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi İnci Genç, Hukuk Fakültesi Adalet Meslek Yüksekokulu İkinci Sınıf Öğrencisi Ayten Büşra Kaya, Spor Bilimleri Fakültesi Antrenörlük Eğitimi Birinci Sınıf Öğrencileri Abdulkerim Göktuğ ve Umutcan Yeşer katkılarıyla hazırlandı. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında, kız öğrencilerimizin sunumu, hizmet öncelikli öğrencilerimizin katılımı, üniversite mezunumuzun katkısı ve politika geliştirm, kurumlar işbirliği (SKA ile uyumlu) dikkate alınmıştır.

Tartışılan Konular ve Öneriler

Engelli tanımı

Toplantıya katılan ve sunum yapanlar arasında engelli ifade ve tanımı hakkında çeşitli görüşler ortaya konuldu. Engelin tanımı; doğuştan veya sonradan meydana gelen hastalıklar veya sakatlıklar (vücudun bedensel, zihinsel, ruhsal farklılıkları) olarak belirtilirken, hizmet öncelikli bireyler olarak dikkat alınması önerildi.

Günlük yaşamda yaşanan zorluklar

Günlük yaşamda yaşanan zorluklar aşağıdaki gibidir:

- Kaldırım iniş ve çıkışlarının uygun olmaması
- Kaldırımlara arabaların park etmesi
- Üst geçitlerde asansör olmaması
- Bina girişlerinin uygun olmaması, bazılarında asansör bulunmaması
- Otobüslerde rampa olmaması
- Park yeri sorunları
- Tuvaletlerin elverişsiz olması (alan ve özel ölçüt yetersizlikleri)
- Duyarsızlık

Kampüs için öneriler

Engelsiz kampüs yaratılmasında aşağıdaki öneriler ortaya konulmuştur.

- Üniversitemize gidiş - geliş yolundaki kaldırımlar engelliye uygun hale getirilmesi
- Fakültelerdeki lavabo ve kaldırım/rampaların uygun hale getirilmesi
- Ulaşım ve dolaşım kolaylığının sağlanması için otobüslerin her engele uygun olarak düzeltilmesi

Ülkeye yönelik öneriler

Haklar temelinde aşağıda sınıflandırılan başlıklarda ülke koşullarına uygun sağlanması önerilmiştir.

- Gelir vergisi indirimi • Emlak vergisi indirimi • Özel tüketim vergisi indirimi (ÖTV) • Gümrük vergisi indirimi • Tıbbi, medikal ve eğitim araç gereçleri için KDV indirimi • SHÇEK evde bakım aylığı • EKPS/Kura ile atama hakkı • Engelli iş kurma projeleri • Korunmalı işyeri projeleri • Engelli kimlik kartı hakkı • Engelli park yeri kullanım kartı • Ulaşım indirimleri hakkı • Muhtaç aylığı (Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından) • Elektrik, su, doğalgaz ve GSM tarife indirimleri • Engelliler için AÖF harç indirimi hakkı • Müze ve ören yerleri indirim hakkı • Rehabilitasyon merkezlerinden yararlanma hakkı

Atılması gereken adımlar, yol haritası

Toplumsal refahın artırılması ve herkes için hizmetin sağlanması için aşağıda belirtilen adımlar atılmalıdır:

- Karşılabilir rehabilitasyon hizmetlerinin kapsamının ve erişiminin artırılması için finansman mekanizmaları geliştirilmeli
- Sağlık sigortası yoluyla rehabilitasyona eşit erişimin teşvik edilmesi
- Sosyal sigorta kapsamının genişletilmesi
- Hizmet sunumuna yönelik kamu özel ortaklığı
- Hâlihazırdaki kaynakların yeniden tahsis edilmesi ve yeniden dağıtılması
- İnsani krizi gibi durumlarda uluslararası işbirliğinin desteklenmesi
- İnsan Kaynakları Rehabilitasyona yönelik insan kaynaklarının sayısı ve kapasitesi artırılmalı
- Uzman rehabilitasyon personeli eksikliğinin olduğu durumlarda, kariyer gelişimine ve düzeyler arasında eğitimin devam etmesine olanak sağlayacak rehabilitasyon personelinin farklı tiplerde ve düzeylerde eğitimine ilişkin standartlar geliştirilmeli
- Ulusal rehabilitasyon planlarına uygun şekilde eğitim kapasitesinin geliştirilmesi için stratejiler hazırlanmalı
- Özellikle kırsal ve uzak bölgelerdeki personelin işte sürekliliğinin sağlanması için teşvikler sağlanmalı ve mekanizmalar belirlenmeli
- Uzman olmayan sağlık profesyonelleri (doktorlar, hemşireler, birinci basamak sağlık hizmetleri çalışanları) kendi rolleri ve sorumluluklarıyla bağlantılı olarak engellilik ve rehabilitasyon konularında eğitilmeli. Hizmet Sunumu Hizmetlerin bulunmadığı ya da sınırlı olduğu durumlarda, halihazırdaki sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler sunumu içerisinde minimum standartlar belirlenmelidir. Uygun

stratejiler arasında şunlar yer almaktadır: Halihazırdaki sağlık altyapısı içerisinde temel rehabilitasyon hizmetleri geliştirilmelidir. Rehabilitasyon hizmetleri sunumu toplum temelli rehabilitasyon aracılığıyla güçlendirilmelidir.

- Erken tanı ve müdahale stratejileri toplum çalışmacıları ve sağlık personeli kullanılarak önceliklendirilmelidir. Hizmetlerin mevcut olduğu durumlarda, hizmet kapsamı genişletilmeli ve hizmet kalitesi iyileştirilmelidir. Uygun stratejiler aşağıda verilmektedir: • Multidisipliner ve hizmet alan merkezli yaklaşımları teşvik eden hizmet sunum modelleri geliştirilmelidir. • Toplumda yüksek kaliteli hizmetlerin sunulabilirliği sağlanmalıdır.

Ülke Politikaları Belirlerken İzlenecek Stratejiler

Eşitsizliklerin azatılması ve ülke politikaları belirlenmesinde aşağıdaki stratejiler dikkate alınmalıdır:

- Yardımcı cihazlara yönelik hizmet sunumu
- Kullanıcıların eğitilmesi ve izlenmesi
- Yerel yönetimlerin ve üretimin teşvik edilmesi
- Gümrük vergisi ve ithalat vergisinin indirilmesi
- İhtiyaçlara dayalı ölçek ekonomilerinin iyileştirilmesi
- Rehabilitasyon ölçümlerinin kapasitesinin, erişilebilirliğinin ve koordinasyonunun daha fazla geliştirilmesi için bilgi ve iletişim teknolojilerinin, telerehabilitasyonun kullanımı araştırılması
- Araştırma ve Kanıta Dayalı Uygulamalar
- Sunulan hizmetlere olan gereksinim, hizmetlerin tipi ve kalitesi ve karşılanmamış gereksinimler üzerine yapılan araştırmalar ve veriler (cinsiyete, yaşa ve ilgili sağlık durumuna göre ayrıştırılmış) artırılmalı
- Uygun maliyetli rehabilitasyon tedbirleri üzerine kanıta dayalı rehberlere erişim iyileştirilmeli
- Rehabilitasyon hizmetlerine yapılan harcamalar üzerine veriler diğer sağlık hizmetlerinden ayrıştırılmalı
- Rehabilitasyon hizmetinin sonuçları ve ekonomik faydaları değerlendirilmelidir.

Sonuç

'Sadece bir gün değil, her gün engellerin farkında olalım' mesajı verilen çalıştayda, kendi sosyal ve eğitim yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları ifade eden öğrenciler, zorlukların üstesinden gelmek için alınabilecek önlemlere de değindi.

Görme engelliler için sesli durak sistemi ile bağımsız hareket edebilmesi, evde bakım hizmetlerinin oluşturulması, Prof. Dux ile yapay zeka destekli öğrenme ortamlarında hizmet öncelikli öğrencilerin desteklenmesi ve modül oluşturulması, engelli hakları izlemeye yönelik Haklar-Bülten oluşturularak daha çok kitleye ulaşılması, kurumlararası işbirliğinin artırılması, sivil toplum kuruluşlarının da komiteye üye olmalarının teşvik edilmesi başlıca önerilerdir.